

SALMAN RUSHDIE

Keskiyön
lapset

SALMAN RUSHDIE

Keskiyön lapset

SUOMENTANUT ARTO HÄILÄ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

Midnight's Children

Copyright © 1981, Salman Rushdie

All rights reserved

SUOMENKIELINEN LAITOS © ARTO HÄILÄ JA WSOY 2020

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-44109-1

PAINETTU EU:SSA

Zafar Rushdielle
joka vastoin kaikkia odotuksia
syntyi iltapäivällä

ENSIMMÄINEN OSA

Reiällinen lakana

Minä synnyin Bombayn kaupungissa... kerran. Ei, tuo ei riitä, päivämäärästä on pääsemättömissä: Minä synnyin tohtori Narlikarin sairaalassa 15. elokuuta 1947. Entä mihin aikaan? Ajallakin on merkityksensä. No hyvä on: yöllä. Ei, on tärkeätä olla täsmällisempi... Keskiyön hetkellä, itse asiassa. Kellonviisarit liittivät kämmenensä kunnioittavaan tervehdykseen saapuessani. Oi, sanokaamme suoraan, sanokaamme suoraan: tarkalleen Intian itsenäistymisen hetkellä minä putkahdin maailmaan. Jotkut haukkoivat henkeään. Ja ikkunan ulkopuolella ilotulituksia ja väkijoukkoja. Joitakin sekunteja myöhemmin isältäni murtui isovarvas; mutta hänen onnettomuutensa oli pelkkä pikkuseikka verrattuna siihen mitä oli tullut osakseni tuona öisenä hetkenä, sillä kiitos noiden kohteliaasti tervehtivien kellojen okkulttisen tyrannian minut oli mystisesti kahlehdittu historiaan, kohtaloni oli erottamattomasti kytketty maani kohtaloihin. Seuraavina kolmena vuosikymmenenä ei ollut irtipääsyä oleva. Selvänäkijät olivat minut profetoineet, sanomalehdet juhlineet tuloani, poliitikot vahvistaneet aitouteni. Minulle ei jätetty asiassa minkäänlaista sananvaltaa. Minä, Saleem Sinai, josta sittemmin vaihtelevasti on käytetty nimiä Räkänenä, Tuhrunaama, Kalju, Nuuhkija, Buddha, ja vieläpä Kuunkappale, olin kietoutunut tukevasti Kohtaloon – mikä on parhaimmillaankin vaarallista sekaantumisen lajia. Enkä minä tuolloin pystynyt edes pyyhkimään omaa nenääni.

Nyt kuitenkin aika (jolla ei ole minulle enempää käyttöä) alkaa olla lopussa. Pian minä täytän kolmekymmentäyksi vuotta. Kenties. Mikäli rappeutuva, loppuun kulutettu ruumiini sallii. Mutta

minulla ei ole hengissä selviytymisen toivoakaan, en voi edes luottaa siihen että minulla olisi tuhat ja yksi yötä. Minun on työskenneltävä nopeasti, nopeammin kuin Šeherazade, jos aion loppujen lopuksi merkitä – aivan, merkitä – jotakin. Minä tunnustan sen: ennen kaikkea muuta minua pelottaa naurettavuus.

Ja tarinoita on kerrottavana niin monia, liian monia, niin ylenmääräisesti yhteen kietoutuneita elämiä tapahtumia ihmeitä paikkoja huhuja, niin tiivis sekoitus uskomatonta ja maailmallista! Minä olen niellyt elämiä; ja minut tunteaksenne, vain tämän yhden minäni tunteaksenne teidänkin on nieltävä ne kaikki. Kuluttamani paljoudet tönivät ja töykkivät sisälläni; ja johtotähtenäni pelkkä muisto isosta valkeasta lakanasta, jonka keskelle oli leikattu noin seitsemän tuuman läpimittainen pyöreähkö reikä, tarraten uneen tuosta aukollisesta, silvotusta, suorakaiteenmuotoisesta liina-vaatteesta, joka on minulle talismaani, sesam aukene, minun on ryhdyttävä jälleenrakentamaan elämäni siitä pisteestä josta se todella alkoi, noin kolmekymmentäkaksi vuotta ennen mitään niin ilmeistä, niin *kouriintuntuvaa*, kuin kellon raskauttama, rikoksen tahraama syntymäni.

(Tahrainen on sattumoisin myös lakana, siinä on kolme pisaraa vanhaa, haalistunutta punaista. Kuten Koraani meitä käskee: *Lue Herrasi nimeen, joka on luonut, joka on luonut ihmisen hyytyneestä verikimpaleesta!*)

Eräänä kašmirilaisena aamuna varhain keväällä 1915 isoisäni Aadam Aziz löi nenänsä pakkasen kovettamaan maakokkareeseen yrittäessään rukoilla. Hänen vasemmasta sieraimestaan herahti kolme veripisaraa, jotka heti kovettuivat kirpeässä ilmassa ja lojuivat hänen edessään rukousmatolla rubiineiksi muuttuneina. Kohottautuessaan kunnes taas oli polvillaan pää pystyssä hän havaitsi myös silmistään purskahtaneiden kyynelten jäähmettyneen; ja sillä hetkellä, pyyhkiessään ylenkatseellisesti timantteja ripsistään, hän päätti ettei enää ikinä suutelisi maata minkään jumalan tai ihmisen edessä. Tämä päätös jätti häneen kuitenkin

aukon, tyhjän tilan elintärkeään sisimpään sopukkaan, jonka ansiosta hän oli naisille ja historialle arka. Aluksi hän ei tätä tiennyt vastikään päättyneestä lääkärinkoulutuksestaan huolimatta, ja hän nousi, kääri rukousmattonsa paksuksi sikariksi ja matto oikeassa kainalossaan tarkasteli laaksoa kirkkain, timanttomin silmin.

Maailma oli jälleen uusi. Talven jäisessä munankuoressaan hauduttuaan laakso oli nokkinut itsensä esiin kosteana ja keltaisena. Uusi ruoho odotti aikaansa maan alla; vuoret vetäytyivät lämpimäksi kaudeksi kukkula-asemilleen. (Talvella, kun laakso kutistui jään peittoon, vuoret lähestyivät ja ärhentelivät vihaisten kitojen tavoin järvenrannan kaupungin ympärillä.)

Siihen aikaan ei radiomastoa ollut vielä rakennettu, ja Sankara Acharyan temppeli, pieni musta rakkula hiekanruskealla kukkulalla, hallitsi vielä Srinagarin katuja ja järveä. Siihen aikaan järvenrannalla ei ollut armeijan leiriä, naamioitujen kuorma-autojen ja jeeppien loputtomat käärmeet eivät tukkineet kapeita vuoristoteitä, eivätkä sotilaat piilotelleet vuorenharjanteiden suojassa Baramullan ja Gulmargin takana. Siihen aikaan matkamiehiä ei ammuttu vakoojina jos he valokuvasivat siltoja, ja jos ei otettu huomioon englantilaisten asuntolaivoja järvellä, laakso oli muuttunut tuskin miksikään sitten mogulivaltakunnan päivien kaikista kevätaikaisista uudistumisistaan huolimatta; mutta isoisäni silmät – jotka kuten loppukin hänestä olivat kahdenkymmenenviiden vuoden ikäiset – näkivät asiat toisin... ja hänen nenänsä oli alkanut kutista.

Paljastaaksemme isoisäni muuttuneen näkemyksen salaisuuden: hän oli viettänyt viisi vuotta, viisi kevättä, poissa kotoa. (Tuo maankokkare, niin olennainen kuin sen olemassaolo rukousmaton satunnaisen laskoksen alla olikin, ei loppujen lopuksi ollut enempää kuin katalysaattori.) Nyt palattuaan hän näki matkustanein silmin. Hän ei suinkaan havainnut jättihampaiden saartaman pikku laakson kauneutta, vaan sen ahtauden, horisontin läheisyyden; hän tunsi itsensä murheelliseksi ollessaan kotona ja kokiessaan itsensä niin äärimmäisen aidatuksi. Hänestä tuntui myös – selit-

tämättömästi – ikään kuin vanha paikka panisi pahakseen hänen oppineen, stetoskopoidun paluunsa. Talvijään alla paikka oli ollut kylmän neutraali, mutta nyt ei asiasta ollut epäilystäkään: Saksassa vietetyt vuodet olivat palauttaneet hänet vihamieliseen ympäristöön. Monia vuosia myöhemmin, kun viha oli tukkinut aukon hänen sisällään, ja hän tuli uhraamaan itsensä mustan kivijumalan pyhäkköön kukkulalla sijaitsevassa temppelissä, hän oli yrittävä palauttaa mieleensä lapsuutensa kevät Paratiisissa, sellaisena kuin se oli ennen kuin matkustus ja kokkareet ja armeijan panssarit sotivat kaiken.

Aamulla, kun laakso rukousmattoon hansikoituna kumautti häntä nenaan, hän oli typerästi yrittänyt olla olevinaan kuin mikään ei olisi muuttunut. Niinpä hän oli noussut neljännessä yli neljän katkerassa kylmyydessä, peseytynyt säädettyyn tapaan, pukeutunut ja pannut isänsä astrakaanilakin päähänsä; minkä jälkeen hän oli kantanut sikariksi kääristyn rukousmaton pieneen järvensivun puutarhaan heidän vanhan pimeän talonsa edustalle ja levittänyt sen odottavan kokkareen ylle. Maa tuntui petollisen pehmeältä hänen jalkapohjissaan ja teki hänet samanaikaisesti epävarmaksi ja varomattomaksi. »Jumalan, Laupiaan, Armahtavaisen nimeen ...» – alkusanat, jotka hän lausui kädet kirjan tavoin yhteen liitettynä edessään, lohduttivat osaa hänestä, saivat toisen, isomman osan tuntemaan levottomuutta – »... Ylistetty olkoon Allah, luomakunnan Herra ...» – mutta nyt Heidelberg tunkeutui hänen päähänsä; tässä oli Ingrid, hetken aikaa hänen Ingridinsä, kasvot häntä halveksien hänen Mekkaan suunnatun pajatuksensa takia; tässä heidän ystävänsä Oskar ja Ilse Lubin, anarkistit, jotka pilkkasivat hänen rukoustaan anti-ideologioillaan – »Laupias, Armahtavainen, Viimeisen tuomion Herra ...!» – Heidelberg, jossa hän lääketieteen ja politiikan ohella oli oppinut että eurooppalaiset olivat »löytäneet» Intian, aivan kuten radiumin; jopa Oskar oli täynnä ihailua Vasco da Gamaa kohtaan, ja juuri tämä erotti viimein Adam Azizin ystävistään, tämä heidän uskomuksensa että hän jotenkin oli heidän esi-isänsä keksintö – »Sinua

yksin me palvelemme, ja Sinulta yksin me rukoilemme apua ... » – joten tässä hän oli, huolimatta heidän läsnäolostaan päässään, yrittäen jälleenyhdistää itsensä aikaisempaan minäänsä, joka ei piitannut heidän vaikutuksestaan mutta tiesi kaiken mitä oli tarpeen tietää, alistuvaisuudesta esimerkiksi, siitä mitä hän nyt teki, kun hänen kätensä vanhojen muistojen ohjaamina lehahtivat ylös, peukalot painautuivat korvia vasten, sormet levisivät, ja hän vajosi polvilleen – »Ohjaa meidät oikealle tielle, niiden tielle, joita Sinä olet suosinut ... » – Mutta ei siitä ollut apua, hän oli juuttunut merkkilliseen välimaastoon, jäänyt loukkuun uskon ja epäuskon väliin, ja tämä oli loppujen lopuksi pelkkää pelleilyä. »Eikä niiden, jotka ovat Sinun vihasi nostattaneet, eikä niiden, jotka ovat harhaan kulkeneet.» Isoisäni kumarsi otsansa maata kohti. Eteenpäin hän kumartui, ja rukousmaton peittämä maa kaartui häntä kohti. Ja nyt oli kokkareen aika. Yhdellä kertaa ojennuksena sekä Ilse-Oskar-Ingrid-Heidelbergiltä että laaksolta-ja-Jumalalta se tärytti häntä nenänpäähän. Kolme pisaraa herahti. Siinä oli rubiineja ja timantteja. Ja pystyasentoon keinahtava isoisäni teki päätöksen. Nousi. Kääräisi sikarin. Tuijotti järven yli. Ja hänet iskettiin ikuisiksi ajoiksi tuohon keskiväliin, kykenemättömänä palvelemaan Jumalaa, jonka olemassaoloon hän ei täydellisesti voinut olla uskomaan. Pysyvä muutos: aukko.

Nuori, vastikään valmistunut tohtori Aadam Aziz seisoi kasvot kohti keväistä järveä haistellen muutoksen tuulahduksia; kun taas hänen isänsä oli saanut halvauksen, ja hänen äitinsä oli pitänyt sen salassa. Äidin ääni stoalaisen tyyneästi kuiskaten: » ... *Koska opintosi olivat liian tärkeitä, poika.* » Tämä äiti, joka oli ikänsä elänyt kotiinsa sidottuna, purdahissa, oli yhtäkkiä löytänyt valtavasti voimaa ja lähtenyt ulos hoitamaan pientä jalokiviliikettä (turkooseja, rubiineja, timantteja), jonka ansiosta Aadam, stipendi apunaan, oli voinut opiskella lääkäriksi; niinpä hän palatessaan sai havaita perheensä näennäisesti muuttumattoman järjestyksen kääntyneen ylösalaisin, hänen äitinsä kävi ulkona työssä kun taas hänen isänsä istui verhonaan huntu, johon halvaus oli kietonut hänen aivonsa ...

Puutuolissa, pimennetyssä huoneessa, hän istui ja äänteli lintujen lailla. Kolmekymmentä eri lintulajia kävi häntä tapaamassa; ne istuivat hänen ikkunalaudallaan kaihdinten takana ja juttelivat niitä näitä. Hän vaikutti aivan onnelliselta.

(...Ja nyt jo saatan nähdä toistuvuuksien alkavan; sillä eikö myös isoäitini löytänyt valtavasti ... eikä halvauskaan ollut ainoa ... ja Messinkiapinalla oli lintunsa ... kirous alkaa jo, emmekä päässeet edes neniin saakka!)

Järvi ei ollut enää kauttaaltaan jäässä. Suoja oli tullut nopeasti, kuten tavallista; monet pikkuveneet, šikarat, oli yllätetty torkkumasta, mikä oli myös tavallista. Mutta näiden laiskureiden uinuillessa edelleen kuivalla maalla, kuorsatessa rauhallisesti kuivilla omistajiensa rinnalla, vanhin vene oli noussut päiväkoitteessa, kuten vanhat ihmiset usein nousevat, ja oli täten ensimmäisenä aluksena liikkeellä jäätömällä järvellä. Tain šikara ... tämäkin oli tavanomaista.

Katsokaa miten vanha venemies Tai halkoo vauhdikkaasti sumuista vettä, seisten kumarassa aluksensa perässä! Miten hänen melansa, puinen sydän keltaisen seipään päässä, pyyhkii nykien vesikasvillisuuden lomassa! Täälläpäin häntä pidetään ylen kummallisena koska hän meloo seisaaltaan ... muiden syiden ohella. Tai, joka on tuomassa kiireellistä kutsua tohtori Azizille, panee pian historian pyörän liikkeelle ... kun taas Adam, joka katsoo veteen, muistaa mitä Tai hänelle vuosia sitten opetti: »Jää on aina odottamassa, Adam baba, aivan vedenkalvon alla.» Aadamin silmät olivat kirkkaan siniset, hämmästyttävän siniset kuin vuoris-ton taivas, jolla on tapana tihkua Kašmirin miesten silmäteriin; he eivät ole unohtaneet miten katsoa. He näkevät – siellä! kuin aaveen luurankona, juuri Daljärven pinnan alla! – hienoisen kuvioinnin, värittömien viivojen mutkikkaan verkoston, tulevaisuuden kylmät, odottavat suonet. Hänen Saksan-vuotensa, jotka ovat hämärtäneet niin paljon muuta, eivät ole riistäneet häneltä näkemisen lahjaa. Tain lahjaa. Hän kohottaa katseensa, näkee Tain veneen lähestyvän V:n, vilkuttaa tervehdysten. Tain käsi kohoo – mutta tämä

on komento: »Odota!» Isoisäni odottaa; ja tämän keskeytyksen aikana, jolloin hän kokee elämänsä viimeisen rauhan, samean, pahaenteisen luontoisen rauhan, minun on parasta ryhtyä lopultakin kuvailemaan häntä.

Torjun äänestäni ruman miehen luontaisen kateuden silmään-pistävän vaikuttavaa kohtaan ja totean että tohtori Aziz oli pitkä mies. Seistessään lituskaisena kotinsa seinää vasten hän oli kaksikymmentäviisi tiiltä pitkä (tiili hänen elämänsä kutakin vuotta kohti), eli hitusen yli kuusi jalkaa kaksi tuumaa. Vahva mies myös. Hänen partansa oli paksu ja punainen – ja ärsytti hänen äitiään, jonka mielestä ainoastaan hajjien, Mekkaan pyhiinvaeltaneiden miesten, sopi kasvattaa punainen parta. Hänen tukkansa oli kuitenkin koko lailla tummempi. Hänen taivassilmänsä tiedätte. Ingrid oli sanonut: »Ne sekosivat väriensä kanssa kun tekivät sinun naamasi.» Mutta isoisäni anatomian keskeinen piirre ei ollut sen enempää väri kuin pituus, ei sen enempää käsivarren voima kuin selän suoruuskaan. Siinä se oli vedestä heijastuen, töröttäen keskeltä hänen kasvojaan hullun pisangin lailla ... Aadam Aziz, joka odottaa Taita, katselee karehtivaa nenäänsä. Se olisi helposti hallinnut vähemmänkin dramaattisia kasvoja kuin hänen; jopa hänessä se on se mikä ensimmäiseksi havaitaan ja kauimmin muistetaan. »Cyranonenä», Ilse Lubin sanoi, ja Oskar lisäsi: »Proboscissimus.» Ingrid ilmoitti: »Tuota nenää pitkin pääsisi joen yli.» (Sen selkä oli leveä.)

Isoisäni nenä: kaarevat sieraimet, kurvikkaat kuin tanssijattaret. Niiden välissä paisuu nenän voitonriemuinen kaari, ensin ylös ja ulos, sitten alas ja sisään, pyyhkäisten ylähuulen tuntumaan loisteliaana ja tällä hetkellä punakärkisenä nipukkana. Helposti maankokkareella osuttava nenä. Haluan kirjata kiitollisuuteni tätä mahtavaa elintä kohtaan – jos sitä ei olisi ollut, kuka olisi uskonut minua todella äitini pojaksi, isoisäni tyttärenpojaksi? – tätä kolossaalista aparaattia, joka oli oleva minunkin synnynnäinen oikeuteni. Tohtori Azizin nenä – joka oli verrattavissa vain norsupäisen Ganeš-jumalan kärsään – oli hänen kiistämättömän patriarkan-

oikeutensa perusta. Tai se hänelle tämänkin opetti. Kun nuori Aadam oli hädin tuskin selvinnyt murrosiästä, tuo ränsistynyt venemies sanoi: »Tuossa on nenä jonka varaan perustaa suku, prinssiseni. Ei olisi epäilystä siitä kenen verta ovat. Mogulikeisarit olisivat antaneet oikean kätensä moisesta nenästä. Sen sisällä lymyävät dynastiat» – ja tässä Tai lipsahti karkeaksi – »kuin räkä.»

Aadam Azizilla nenä sai patriarkallisen aspektin. Äidilläni se näytti jalolta ja hiukkasen pitkään kärsineeltä; Emerald-tädilläni snobistiselta; Alia-tädilläni älylliseltä; Hanif-enollani se oli epäonnistuneen neron elin; Mustapha-enoni teki siitä toisen luokan ihmisen nokan; Messinkiapina säästy i siltä täysin; mutta minulla – minulla se taas oli jo jotakin muuta. Mutta minun ei pidä oitis paljastaa kaikkia salaisuuksiani.

(Tai on lähestymässä. Hän, joka paljasti nenän mahdin, ja joka nyt on tuomassa isoisälleni sanaa, joka on lennättävä hänet tulevaisuuteensa, meloo šikaraansa varhaisaamuisen järven poikki...)

Kukaan ei pystynyt muistamaan milloin Tai oli ollut nuori. Hän oli melonut tätä samaa venettä, samalla lailla köyryssä seisten, Dalin ja Nageenin järvillä... ikuisesti. Sikäli kuin tiedettiin. Hän asui jossakin vanhan puutalokaupungin epäterveellisissä sisuksissa ja hänen vaimonsa kasvatti lootuksenjuuria ja muita merkillisiä vihanneksia yhdessä niistä monista »uivista puutarhoista», jotka kevään ja kesän keinahtelivat vedenpinnalla. Tai tunnusti itse hilpeänä ettei hänellä ollut aavistustakaan iästään. Ei ollut hänen vaimollaankaan – tämän mukaan hän oli ollut kurttuinen jo heidän mennessään naimisiin. Hänen kasvonsa olivat tuulen ja veden veistos: nahasta muokattuja kareita. Hänellä oli kaksi kultahammasta eikä muita. Kaupungissa hänellä oli harvoja ystäviä. Harvat venemiehet tai kauppiaat kutsuivat hänet jakamaan hookahia hänen lipuessaan šikaralaitureiden vieritse tai ohi jonkin järvenrannan monista ränsistyneistä puodeista ja teehuoneista.

Aadam Azizin jalokivikauppiasisä oli jo kauan sitten ilmaissut yleisen mielipiteen Taista: »Häneltä putosivat aivot hampaiden mukana.» (Mutta nyt vanha Aziz sahib istui eksyneenä linnun-

liverrykseensä, kun sen sijaan Tai yksinkertaisesti ja komeasti jatkoi.) Tämä oli käsitys jota venemies ruokki lörpöttelyllään, joka oli mielikuvituksellista, mahtipontista ja taukoamatonta, ja yhtä usein kuin ei kohdistettu pelkästään hänelle itselleen. Ääni kantautuu veden yli, ja järvikansa kiherteli hänen yksinpuheluilleen; mutta siinä oli kunnioituksen, jopa pelonkin sävyjä. Kunnioituksen, koska tuo vanha hölmö tunsu järvet ja vuoret paremmin kuin kukaan hänen panettelijansa; pelon, koska hän väitti olevansa niin suunnattoman muinainen ettei sitä käynyt laskeminen, ja lisäksi tuo ikä riippui niin kepeästi hänen kanankaulansa varassa ettei se ollut estänyt häntä voittamasta omakseen erittäin haluttavaa vaimoa ja tekemästä tälle neljä poikaa... ja muutamia muita lisää, kuten kerrottiin, muille järvenrannan vaimoille. Šikaralaitureiden nuoret miehet olivat varmoja että hänellä oli jossakin kätöksä kasa rahaa – aarteellinen, kenties, mittaamattoman kallisarvoisia kultahampaista, jotka rapisivat säkissä kuin pähkinät. Vuosia myöhemmin, kun setä Puffs yritti myydä minulle tyttärensä, tarjoutui vedättämään tältä hampaat ja laittamaan kultaiset tilalle, minä ajattelin Tain unohtunutta aarretta... ja lapsuudessaan Adam Aziz oli rakastanut häntä.

Hän hankki elantonsa yksinkertaisesti lautturina kaikista vauraushuhuista huolimatta, kuljetti maksusta heinää ja vuohia, vihanneksia ja puuta järven poikki; ja ihmisiä myös. Taksipalveluaan hoitaessaan hän pystytti keskelle šikaraa paviljongin, hilpeän rakennelman kukkakuvioisine verhoineen ja katoksineen sekä niihin sointuvine tyynyineen, ja häivytti veneensä hajut suitsukkein. Verhot lepattaen lähestyvä Tain šikara oli aina ollut tohtori Azizille muuan kevääntulon selkeistä merkeistä. Pian saapuisivat englantilaiset sahibit ja Tai kuljettaisi heitä Šalimarin puutarhoihin ja Kuninkaan Lähteelle, lörpöttävänä, kursailemattomana ja kumaraisena. Hän oli elävä antiteesi Oskar-Ilse-Ingridin uskolle muutoksen väistämättömyyteen... laakson oikukas, sisukas, tuttu henki. Vedellinen Caliban, jokseenkin liian perso halvalle kamirilaiselle brandylle.

Muistikuva makuuhuoneeni sinisestä seinästä: monet vuodet sillä riippui pääministerin kirjeen vieressä poika Raleigh, joka tirkisteli hurmioituneesti vanhaa kalastajaa jossakin punaisen dhotin kaltaisessa asussa; tämä istui – minkä? – ajopuun? – päällä ja viittoili ulos merelle kertoessaan kalaisia tarinoitaan... ja poika Aadam, tuleva isoisäni, mieltä venemies Taihin nimenomaan tämän loputtoman jaarituksen takia, mitä muut pitivät hänessä tärähtäneen merkinä. Se oli maagista puhetta, sanat pursuivat hänestä kuin katinkulta, hänen kahden kultaisen hampaansa ohi, nikotuksilla ja brandyllä koristeltuina, leijuivat ylös menneisyyden kaukaisimmalle Himalajalle, syöksyivät sitten ove- lasti kiinni johonkin senhetkiseen yksityiskohtaan, Aadamin nenään esimerkiksi, vivisektoidakseen sen merkityksen kuin hiiren. Tämän ystävyys-ansioista Aadam oli joutunut liemeen ylen säännöllisesti. (Kiehuvaan veteen. Kirjaimellisesti. Hänen äitinsä sanoessa: »Me tapamme sen venemiehen syöpäläiset vaikka se tappaisi sinut.») Mutta siltikin tuo vanha yksinpuhuja vetelehti veneessään puutarhan järvenpuoleisilla varpailla, ja Aziz istui hänen jalkojensa juuressa kunnes äänet komensivat hänet sisään läksytettäväksi Tain saastaisuudesta ja varoitettavaksi bakteereiden ryöstelevistä armeijoista, joiden hänen äitinsä kuvitteli loikkaavan tuosta vieraanvaraisen muinoisesta ruumiista hänen poikansa tärkätylle valkealle löysäpyjamalle. Mutta aina Aadam palasi rantaviivalle tähyilemään sumusta rääsytisen hylkiön köyryä ruhoa, joka ohjasi maagista venettä aamun loihdittujen vesien halki.

»Mutta miten vanha sinä itse asiassa olet, Taiji?» (Tohtori Aziz, punapartainen, tulevaisuuteen tähyävä, muistaa päivän jona hän kysyi tuon kypsytettävän kysymyksen.) Hetken aikaa hiljaisuus, äänekkäämpi kuin vesiputous. Yksinpuhelu, keskeytynyt. Melan loiskahdus veteen. Hän oli Tain kanssa šikarassa, kyyhötti vuohien seassa olkikuvolla täysin tietoisena kotona odottavasta kepeistä ja kylpyammeesta. Hän oli tullut kuuntelemaan juttuja – ja vaientanut jutunkertojan yhdellä ainoalla kysymyksellä.

»Ihan totta, Taiji, miten vanha, *todella?*» Ja nyt brandypullo, joka aineellistui tyhjäksi: halpaa viinaa ison lämpimän chughtakin liepeistä. Sitten vavistus, röyhtäisy, mulkaisu. Kullan kimalus. Ja – viimeinkin! – puhetta. »Miten vanha? Sinä kysyt miten vanha, sinä pikku märkää, sinä nenäkäs...» Tai, enteenä kalastajalle seinälläni, viittasi vuorten suuntaan. »Noin vanha, nakkoo!» Aadam, nakkoo, se nenäkäs, katsoi hänen osoittavan sormensa suuntaan. »Minä olen nähnyt vuorten syntyvän; minä olen nähnyt keisareiden kuolevan. Kuuntele. Kuuntele, nakkoo...» – brandypullo taas, sen perään brandyääni, ja sanat, juovuttavammat kuin viina – »Minä näin sen Isan, sen Kristuksen, kun hän saapui Kašmiriin. Hymyile, hymyile, sinun historiaasi minä päässäni säilytän. Kerran se kirjoitettiin vanhoihin kadonneisiin kirjoihin. Kerran minä tiesin missä sijaitsi hauta, jonka kiveen oli veistetty lävistetyt jalat, ja kerran vuodessa se vuoti verta. Muistinikin on nyt katoamassa; mutta minä tiedän, vaikka en osaakaan lukea.» Lukutaidottomuus, rehennellen mielestä heitetty; kirjallisuus rutistettuna hänen kiepaisevan kätensä suuttumuksen alle. Käden joka taas kipaisee chughtan taskuun, brandypulloon, kylmän sierettämille huulille. Tailla oli aina naisen huulet. »Nakkoo, kuuntele, kuuntele. Minä olen nähnyt paljon. Yara, sinun olisi pitänyt nähdä se Isa kun hän saapui, parta palleihin saakka, kalju pää kuin muna. Hän oli vanha ja loppuun väsynyt mutta osasi käytöstapansa. »Sinä ensin, Taiji», hän tapasi sanoa, ja »Istu, ole hyvä»; aina kunnioittavaa kieltä, koskaan hän ei nimittänyt minua höperöksi, eikä koskaan sanonut myöskään *tu*. Aina *aap*. Kohtelias, katsos. Ja mikä ruokahalu! Semmoinen nälkä että minä pitelin korviani kauhusta. Pyhimys tai paholainen, minä vannon että hän pystyi syömään kokonaisen kakaran yhdellä hotkaisulla. Ja mitä siitä sitten? Minä sanoin hänelle että syö, täytät aukkosi, ihminen tulee Kašmiriin nauttiakseen elämästään, taikka lopettaakseen sen, taikka molempia. Hänen työnsä oli tehty. Hän vain tuli tänne pitämään pikkuisen hauskaa.» Kaljun suursyömäri-Kristuksen brandyisen muotokuvan lumoamana Aziz kuunteli ja toisti myöhemmin joka

sanan tyrmistykseksi vanhemmilleen, jotka tekivät kivikauppaa eivätkä joutaneet hukkaamaan aikaansa »höpinään».

»Haa, etkö sinä usko?» – kipeitä huuliaan nuollen, virnistäen, tietäen sen totuuden vastakohdaksi; »Ajatuksesi harhailevat?» – taaskin hän tiesi miten raivoisasti Aziz takertui hänen sanoihinsa. »Ehkäpä oljet pistelevät takapuoltasi, häh? Voi, minä olen niin pahoillani, babaji, etten ole järjestänyt sinulle silkkityynyjä kultaisin brokadein – sellaisia tyynyjä joilla keisari Jahangir istui! Sinä pidät keisari Jahangiria pelkkänä puutarhurina, varmaan-kin niin», syytteli Tai isoisääni, »koska hän rakensi Šalimarin. Typerys! Mitä sinäkin tiedät? Hänen nimensä merkitsi Maailman Sisäänsäsulki- jaa. Onko se jokin puutarhurin nimi? Jumala tietää mitä ne teille pojille nykyään opettavat. Kun taas minä» ... tässä kohtaa hieman röyhistellen ... »Minä tiesin hänen painonsa tarkalleen, tolan tarkkuudella! Kysy minulta montako maundia, montako seeriä! Kun hän oli onnellinen, hänen painonsa kasvoi, ja Kašmirissa hän oli painavimmillaan. Minä tapasin kuljettaa hänen kantotuoliaan ... ei, ei, katso nyt, sinä et taaskaan usko, tuo iso kurkku naamassasi keikkuu aivan kuten se pikkuinen pyjamasasi! No, antaa tulla, antaa tulla, kysy minulta! Kuulustele! Kysy moneenko kertaan nahkahihnat oli kääritty kantotuolin aisojen ympäri – vastaus on kolmekymmentäyksi. Kysy minulta mikä oli keisarin viimeinen sana – minä vastaan sinulle että se oli »Kašmir». Hänellä oli pahahajuinen hengitys ja hyvä sydän. Keneksi sinä minua luulet? Joksikin tavalliseksi tietämättömäksi valehtelevaksi rakkikoiraksi? Mene, painu pois veneestä nyt, tuolla sinun nenälläsi sitä on liian raskas meloa; ja lisäksi isäsi odottaa saadakseen piiskata minun höpinäni sinusta, ja äitisi päästäkseen kaltaamaan nahkasi.»

Venemies Tain brandypullossa minä näen, ennustettuna, miten oma isäni joutuu jinnien riivaamaksi ... ja tulee toinen kalju vierasmaalainen ... ja Tain höpinäprofetioita toista lajia, jotka olivat iso-äitini vanhan iän lohtu, ja opettivat hänellekin tarinoita ... eivätkä rakkikoirat ole kaukana ... Riittää. Minä säikäytän itseni.

Piiskaamisesta ja keittämisestä huolimatta Aadam Aziz kellui Tain kanssa tämän šikarassa, yhä uudelleen ja uudelleen, vuohien heinien kukkien huonekalujen lootusjuurten, vaikkakaan ei koskaan englantilaisten sahibien joukossa, ja kuuli yhä uudelleen ihmeelliset vastaukset tuohon ainoaan kauhistavaan kysymykseen: »Mutta Taiji, miten vanha sinä olet, *ihan totta?*»

Tailta Aadam oppi järven salaisuudet – missä saattoi uida hukumatta vesikasvillisuuteen; vesikäärmeen yksitoista eri rotua; missä sammakot kutivat; miten lootusjuuri keitettiin; ja missä kohtaa ne kolme englantilaisnaista olivat hukkuneet joitakin vuosia sitten. »On olemassa feringhee-naisten heimo, jonka jäsenet tulevat hukkumaan tähän veteen», Tai sanoi. »Välistä he tietävät sen, välistä eivät, mutta minä tiedän sen sillä hetkellä kun haistan heidät. He piiloutuvat veden alle Jumala ties miltä tai keneltä – mutta minulta he eivät pysty piiloutumaan, baba!» Tain nauru, joka purkautuu ja tartuttaa Aadamin – valtava, jyrysevä nauru, joka tuntui makaaberilta räjähtäessään esiin tuosta vanhasta kuihtuneesta ruumiista, mutta joka jättimäisessä isoisässäni oli niin luonnollinen, ettei kukaan myöhempinä aikoina tiennyt ettei se itse asiassa hänen ollutkaan (Hanif-enoni peri tämän naurun, joten hänen kuolemaansa saakka Bombayssa eli kappale Taita). Ja Tailta isoisäni kuuli nenistäkin.

Tai naputti vasenta sieraintaan. »Tiedätkös mikä tämä on, nak-koo? Se on se paikka missä ulkomaailma kohtaa sisälläsi olevan maailman. Jos ne eivät tule toimeen, tunnet sen tässä. Silloin kyhnytät hämillisenä nenääsi saadaksesi kutinan lakkaamaan. Tuollainen nenä, pikku typerys, on suuri lahja. Minä sanon: luota siihen. Kun se varoittaa sinua, ole varuillasi tai sinun käy kehnosti. Seuraa nenääsi niin pääset vielä pitkälle.» Hän karautti kurkkuaan; hänen silmänsä kierähtivät pois menneisyyden vuorille. Aziz asettui mukavammin oljille. »Minä tunsin aikoinani erään upseerin – sen Iskandar Suuren armeijassa. Hänen nimellään ei ole väliä. Hänellä riippui silmiensä välissä aivan samanlainen vihannes kuin sinulla. Kun armeija pysähtyi Gandaran lähistölle, hän rakastui johonkin

sikäläiseen lunttuun. Heti paikalla hänen nenänsä alkoi kutista mahdottomasti. Hän kyhnytti sitä, mutta se ei auttanut. Hän hengitti murskattujen ja keitettyjen eukalyptuksenlehtien höyryjä. Eikä se auttanut vieläkään, baba! Kutina teki hänet hulluksi; mutta se pirun hölmö iski kantapänsä maahan ja jäi pikku noitansa luo armeijan lähtiessä kotiin. Hänestä tuli – mitä? typerä olio, ei sitä eikä tätä, puoliksi sitä, puoliksi tätä, jolla oli nalkuttava eukko ja kutiseva nenä, ja loppujen lopuksi hän selvisi miekan mahaansa. Mitäs tuosta tuumaat?»

...Vuoden 1915 tohtori Aziz, josta rubiinit ja timantit ovat tehneet puoliksi sitä, puoliksi tätä, muistaa tämän jutun Tain saapussa huutomatkan päähän. Hänen nenänsä kutisee yhä. Hän kyhnyttää, kohauttaa olkapäitään, viskoo päätänsä; ja sitten Tai huutaa:

»Ohé! Tohtori sahib! Tilanherra Ghanin tytär on sairas.»

Sanoma, suppeasti sanottu, enemmittä seremonioitta järvenpinnan yli huudettu, vaikka venemies ja oppilas eivät ole tavanneet puoleen vuosikymmeneen, muotoiltu naisen huulilta jotka eivät hymyile ei-olla-nähty-pitkään-aikaan-tervehdystä, panee ajan kiihtävään, kieppuvaan, vilistävään, kiihkeään hämmennykseen...

»Ajattelepa vain, poika», Aadamin äiti sanoo siemaillen rai-kasta limettivettä ja loikoillen takhtilla alistuneen nääntymyksen oloisesti, »miten elämässä käy. Niin monet vuodet minun nilkkanikin olivat salaisuus, ja nyt minun täytyy sallia tuijotus tuntemattomille ihmisille jotka eivät ole edes sukulaisia.»

...Sillä välin tilanherra Ghani seisoo kiemuraiseen kultaan kehystetyn, metsästävää Dianaa esittävän ison öljymaalauksen alla. Hänellä on paksut tummat lasit ja kuulu myrkyllinen hymynsä, ja hän puhuu taiteesta. »Minä ostin sen englantilaiselta, jonka asiat menivät alamäkeä, tohtori sahib. Vaivaiset viisisataa rupiaa – enkä minä vaivautunut tinkimään. Mitäpä nyt on viisisataa rahaa? Katsookaahan, minä rakastan kulttuuria.»

...»Katsohan, poikani», sanoo Aadamin äiti pojan alkaessa tutkia häntä, »mitäpä ei äiti lapsensa vuoksi tekisi. Katso miten minä kärsin. Sinä olet lääkäri... tunnustelepa tätä ihottumaa, näitä

Sukellus Intian maagiseen historiaan

**Kaikkien aikojen parhaaksi
Booker-voittajaksi valittu *Keskiyön lapset* on
maagisen realismin merkkipaalu, terävä poliittinen
satiiri ja humoristinen perhetarina.**

Keskiyöllä 15. elokuuta 1947 ilotulitteiden räiskyessä
Intia itsenäistyy ja Saleem Sinai syntyy – kuten myös tuhat
muuta lasta: keskiyön lapset, joista jokaisella on oma
yliluonnollinen kykynsä ja joihin Saleem on
telepaattisessa yhteydessä. Saleemin kasvutarina
kietoutuu yhteen nuoren valtion kanssa ja sinkoaa
hänet keskelle sen kohtalonhetkiä.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-44109-1